

PANTONE 108 C

*Sitni tisak kao
informacijsko-
komunikacijski medij*
Jelena Curković, stručna suradnica
savjetnica

SITNI TISAK

X POSEBNA VRSTA
GRAĐE

X ČESTO
MARGINALIZIRANA
I ZAPOSTAVLJENA

X KARAKTERISTIKE:

- EFEMERNOST
- manja potreba za korištenjem
- nedostupnost
- masovnost istovrsnih publikacija
- informativnost i promotivnost
- razni fizički oblici i formati

sitni tisak...

X još uvijek nama
knjižničarima
nedovoljno
otkriveno područje

X slabo se o njoj
pisalo, istraživalo,
govorilo i
spominjalo u
literaturi

X NAMA
KNJIŽNIČARIMA
PREDSTAVLJA
VELIKI IZAZOV!

SITNI TISAK

- X IPAK!!!
- X postaje sve zapaženija građa
- X prepoznaje se njezina vrijednost

- X definicija!?

PROBLEMI:

- X lokalno, kratkotrajno - često nedostupno, zaboravljeno
- X obrada - knjižničari i kustosi
- X visoki postotak stručne neobrađenosti

— najčešće je dolazio do korisnika putem novina, kao umetak u njih, ili se dijelio na važnijim mjestima gdje je bila veća koncentracija ljudi
- tiskao se u velikoj nakladi

SITNI TISAK

- " naziv za tiskovine malena opsega proizvedene za specifičnu uporabnu svrhu, sadržaj kojih je vezan uz neki događaj ili predmet interesa (pozivnice, ulaznice, obavijesti, osmrtnice, letci, plakati, iskaznice i sl.). Naziva se i efemernom građom, zbog prolazne i kratkotrajne upotrebljivosti sadržaja. Često ga skupljaju kolekcionari, ali i muzeji i knjižnice zbog činjenične, ilustrativne, tiskarske ili estetske vrijednosti. Ne raspačava se redovitim kanalima prodaje, a često je dostupan i besplatno. Knjižnice ga najčešće pohranjuju u zavičajnoj zbirci. "

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

efemerna građa/sitni tisak

- x** efemeran “*onaj koji je kratkotrajan, privremen i prolazan, tj. bez trajnije vrijednosti i beznačajan.*” (V. Anić: Rječnik stranih riječi, Zagreb, 2000.)
- x** građa koja naizgled u fondu knjižnica ima zanemariv značaj, a zauzima posebno mjesto u radu knjižnice

efemerna građa - sitni tisak

- x pojam “sitni tisak” jako je rijedak i gotovo ga nema u stranoj knjižničarskoj literaturi
- x sve se naziva efemerna građa, tj. grč. ephemeros (kratkog daha/vijeka). U svjetskoj literaturi označava i sivi tisak
- x pojam efemera označava nešto što definira prirodu same stvari (svrha nastanka), a ne njezin naziv
- x u Hrvatskoj prevladao naziv SITAN TISAK za obje skupine

sitni tisak...

- x NSK navodi da građa obuhvaćena pojmom SITNI TISAK je manjeg opsega, nestandardnog formata i neujednačenog dizajna...

te da je namijenjena uporabi u specifične, trenutno aktualne svrhe!

definicija...

- x kategorizacija građe koja se naziva efemernom građom, tijekom godina mijenjala se
- x zbog različitosti definicija efemerija istoimena građa može se pojaviti kao TISKANA (sitni tisak i siva literatura), audiovizualna, te u novije vrijeme i digitalna

stini tisak...

SITNI TISAK

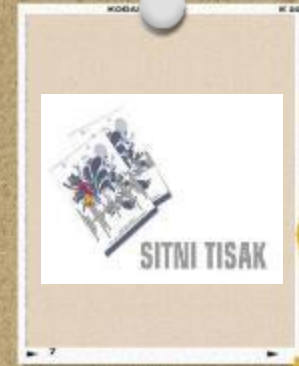
U UŽEM SMISLU

INFORMATIVNI
LECI, OGLASI I
PRIOPĆENJA,
KAZALIŠNI I DRUGI
PROGRAMI,
TISKANICE, VOZ NI
REDOVI

U ŠIREM
SMISLU

BROŠURE,
SKRIPTA,
POSEBNI
OTISCI,
KATALOZ I I
BILTENI

sitni tisak... raspored informacija

NASLOV (na vrhu)... najčešće ime izdavača

SREDIŠNJI DIO

pri dnu...

informacije vezane uz to što se oglašava ili na što se poziva, navedenim vremenom i mjestom održavanja

tipografski naglašeni tekst većeg formata - vizualno upečatljiv i uočljiv - NAZIV DOGAĐAJA

informacije vezane uz cijenu ulaznice... dodatnim pojašnjenjima

izvan obruba... naziv tiskare

Sitni tisak

- x često popraćena likovnim oblikovanjem, slikom ili nekim zanimljivim grafičkim detaljem
- x cilj - naglasiti tekst i poruku koju on nosi
- x ciljano privući korisnika
- x jednostavne rečenice (često slogan)
- x dio je kulturno-povijesne zbirke

Sitni tisak

- građa koja zahtjeva zbog svojih jedinstvenih osobina, poseban način obrade i smještaja, kao i optimalne klimatske i prostorne uvijete
- reklamnog, informativnog ili propagandnog sadržaja sa svrhom privremene uporabljivosti i aktualnosti
- izdvaja se kao posebna zbirka

SITNI TISAK

- X NACIONALNA KNJIŽNICA
 - X obvezni primjerak
 - X NARODNE KNJIŽNICE
 - X ne postoji zasebna zbirka, nego se prikuplja unutar zavičajne zbirke -
- NAČELO ZAVIČAJNOSTI**
(plakati, pozivnice, ulaznice, različiti prospekti, katalogi izložbi, koncertni programi)

zaključak

- X odnosi se na raznolike tiskovine malenog opsega
 - X promovira određeni događaj
 - X obavjesni karakter
- STOGA
- X POSTAO ZASEBNA KATEGORIJA
 - X “GRAĐA KOJOJ SE U KNJIŽNIČNOM POSLOVANJU ČESTO PRIDAJE EPITET EFEMRNA, A NAZIVA SE sitni tisak” (K. Tadić)

Sitni tisak kao informacijsko-komunikacijski medij

- X** iznimno muzejski vrijedna i zanimljiva građa
- X** važan povijesni dokument
- X** informacijsko-komunikacijski medij (prenosi trenutne ali i kratkotrajne informacije - *s jedne strane*
- X** *s druge strane* - ostvaruje komunikaciju s društvom

problem?

- X klasifikacija
- X formalna i
sadržajna obrada
- X teško bibliografski
opisati (jer ne
postoje točne
specifikacije za
opis ove
građe...stoga se
prepušta
knjižnicama
- X raznovrsnost
formata - zbunjuje
(kao listovi - većeg
ili manjeg formata,
kao presavici, kao
imenici...)...mogu
biti mali poput
džepnih kalendara
pa sve do veličine
plakata
- X prostor -
nedostatak

Tko najčešće prikuplja?

- x povjesničari
- x knjižničari
- x povjesničari umjetnosti
- x dokumentaristi
- x arhivisti

sitni tisak - umjetnička vrijednost

- u svojim počecima ima vrlo izrazitu likovnu vrijednost
- likovni elementi naglašeniji i zastupljeniji su s kraja 19. i početka 20. stoljeća

- tijekom razdoblja secesije...tiskari stavljaju naglask na OBRUB i njegovo umjetničko oblikovanje naglašava poruku

- obrubi su naglašeni sa strogim linijama koji "nose" cijelu umjetničku kompoziciju koja završava s cvjetnim motivima na vrhu

- tijekom Drugog svjetskog rata stilsko oblikovanje građe dolazi u drugi plan, a tekst odnosno poruka ima najveću važnost

Sitni tisak

- medij komunikacije i informiranja
- trajni pokazatelj društvene i kulturne slike određenog kraja
- ima veliku kulturno-povijesnu vrijednost
- građa koja na jednostavan i sažet način daje korisniku cjelovitu informaciju vezanu uz sadržaj koji promovira ili opisuje

- X pozivnice
- X oglasi
- X reklame
- X brošure
- X katalogi
- X bilteni
- X leci
- X oglasi
- X kazališni programi
- X tiskanice
- X vozni redovi

Što se prikuplja? Koja vrsta sitnog tiska?

- x najviše POZIVNICE
- x razglednice
- x programi
- x oglasi i ulaznice
- x reklame
- x zahvalnice
- x osmrtnice
- x posjetnice
- x cjenici, vozni redovi i karte
- x jelovnici

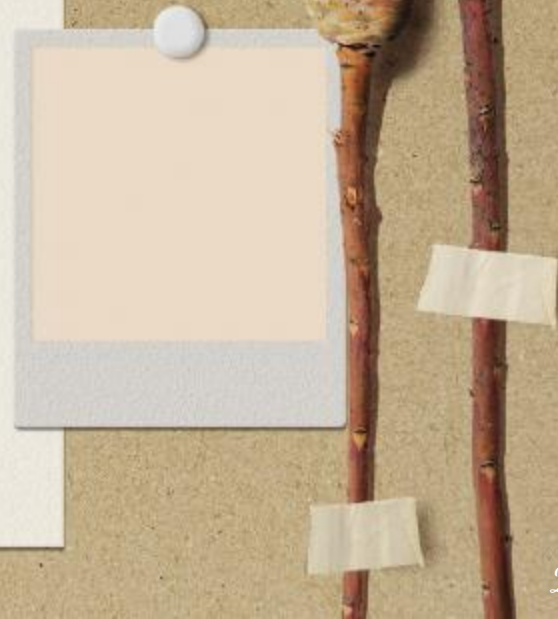

Nabava

- x dar
- x kupnja
- x razmjena
- x vlastita izdanja

ustroj sitnog tiska

- x ustrojen najčešće u ZBIRKE (tematske ili formalne)
- x u sastavu zavičajne zbirke

tko su korisnici?

- x kustosi
- x znanstveni djelatnici
- x novinari
- x istraživači
- x studenti
- x profesori i nastavnici
- x srednjoškolci

svrha korištenja...

- x za izložbe
- x istraživački radovi
- x seminarski radovi
- x diplomski radovi

obrada sitnog tiska

- x obrađuje se pojedinačno ili
- x tematski ili
- x je nesređeni fond

sitni tisak - obrada

- x opis navedene građe nije uključen u postojeće norme za opis knjižnične građe
- x obrada - združivanjem više fizički i nakladnički nepovezanih jedinica građe, prema nekom zajedničkom elementu (tema, porijeklo), u jedan bibliografski zapis
- x katalogizacija na razini ZBIRNOG OPISA razlikuje se od knjižnice do knjižnice

Obrada sitnog tiska i efemernog materijala – rezultati

- Kroz skraćeni ili zbirni opis grada postaje **vidljiva** u katalogu i informacija o njoj **dostupna** korisniku
- Omogućeno je **pretraživanje** prema naslovu ili predmetnici
- Zbirni opis **skraćuje** vrijeme potrebno za opis veće količine građe (jednom izrađeni zapis nadopunjuje se u dijelu materijalnog opisa)
- Opisani i signirani gradovi lakše je pohraniti i čuvati
- Povećava se **vrijednost** cjelokupnog fonda

ZBIRNI OPIS

- X u svjetskoj knjižničarskoj praksi različito se pristupa ODABIRU, OBRADI I NAČINIMA POHRANE SITNOG TISKA
- X *“u knjižnicama se najčešće skupno obrađuje uglavnom sitni tisak...”* (K. Tadić, Rad u knjižnici, Opatija, 1994.)
- X *navodi što sve ulazi u sitni tisak: “izvještaji škola i fakulteta, programi tih škola i fakulteta, građa manjih ustanova i poduzeća, te građa koja nema trajnu vrijednost (telefonski imenici, vozni redovi, izvještaji, proračuni, katalozi (prodajni, izložbi), programi kazališta, plakati, kalendari, recepti, obrasci, stirpovi i sl.”*

Obrada sitnog tiska i efemene građe – zbimi opis

Primjeri naslova u zbimom opisu:

- [Rijeka] : [razglednice]
- [Sveučilišna knjižnica Rijeka] : [plakat]
- [Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl. Zajc (Rijeka)] : [mjesečni program]

Predmetne ocrednice:

- Rijeka – Razglednice
- Sveučilišna knjižnica Rijeka – Plakat
- Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl. Zajc (Rijeka) – Programi

ZBIRNI OPIS

- x u NSK primjenjuje se od 2011. godine
- x sitni tisak postaje dostupan korisnicima, građa je okupljena u cjeline prema nekom zajedničkom elementu (temi, ustanovi)
- x podaci su potpuniji nego informacije inačnim jedinicama unutar zbirke

Obrada sitnog tiska i efemerne građe – zbirni opis

- Koristi se za opis građe koja **nema podatke** potrebne za katalogizaciju prema standardima za kataložni opis
- Građa se organizira prema sadržajnim ili formalnim kriterijima
- Zapisi se izrađuju u Skupnom katalogu Sveučilišta u Rijeci zbog mogućnosti pretraživanja kroz *discovery servis* Sveučilišta
- Zbirnim se opisom **umjetno združuje** skup dokumenata koju povezuje neki **zajednički element**: tema ili sadržaj, autor ili porijeklo
- Važan je **nadzor** nad formiranjem odrednica
- Koristi se za opis plakata, letaka, razglednica, čestitki, plakata, arhiva, ovitaka, programa i sl.

obrada?

- x prema vrsti građe
- x ne postoji jedan, jedinstveni program za obradu građe, već se više njih koriste u knjižnicama, muzejima i galerijama
- x poznat je muzejski program koji je sastavljen od triju aplikacija:

M++ OBRADA MUZEJSKE GRAĐE

S++ OBRADA SEKUNDARNE
DOKUMENTACIJE

K++ OBRADA KNJIŽNIČNE GRAĐE

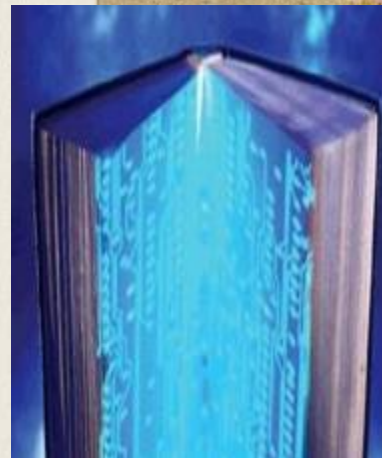
problem - opseg građe

- x jer ne proizlazi iz definicije građe, nego definicija nastaje na temelju vrsta publikacija koje pripadaju navedenoj kategoriji

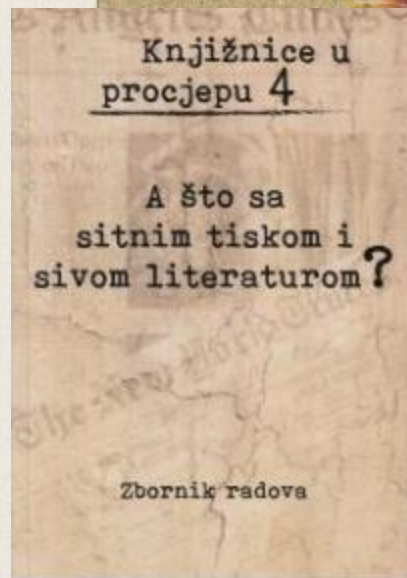
sitni tisak - digitalizacija

- x svrha - očuvanje za buduće generacije, omogućiti globalni pristup određenoj građi koja nosi visoku vrijednost kako za ustanovu tako i za svijet
- x sadrži podatke koji su povijesno značajni za određeni narod, njegovu kulturu, društvo i običaje

neobrađenost sitnog tiska...

- x veliki postotak neobrađenosti
- x nepostojanje jedinstvenih standarda za prikupljanje i obradu sitnog tiska
- x nepostojanje konkretnih parametara za razgraničenje knjižnične i muzejske građe

sitni tisak...digitalne zbirke

očuvanje pisane bašine

sitni tisak - digitalizacija

...omogućuje očuvanje informacijskog sadržaja, odnosno informacije koju određeni dokument nosi, ali i očuvanje fizičkog objekta kao nositelja informacija.

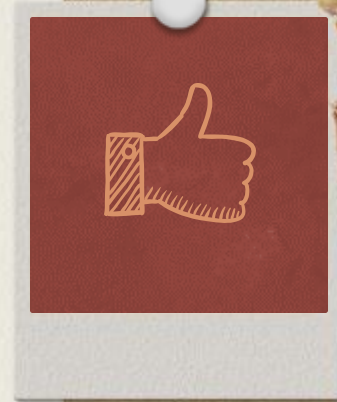
sitni tisak...digitalizacija

...građa je dostupnija većem broju korisnika, te postaje zanimljivija

sitni tisak

- digitalizirana građa postaje zanimljivija korisnicima
- promatrajući reakcije korisnika na društvenim mrežama, pri objavi starih fotografija, ulaznica...nerijetko se može iščitati oduševljenje “ **ipak je to netko negdje sačuvao dok je vrijeme prolazilo i brisalo svaki trag**” - u najvećoj mjeri to su **KNJIŽNICE**
- imaju emocionalnu vrijednost

PANTONE 108 C

*- pružaju informaciju,
sažetu i jednostavnu
s ciljem da korisnik
bude informiran*

TKO DIGITALIZIRA?

- muzeji, galerije
- čak 52,38% ustanova ne digitalizira sitni tisak
- 87% knjižnica ne digitalizira navedenu građu (veliki troškovi digitalizacije)
- najčešće su digitalizirane razglednice

Sitni tisak

*Informativna uloga
- oglasni medij*

*Predmet proučavanja
- povijesni dokument*

Sitni tisak - informacijsko-komunikacijski medij

- najčešće na jednom ili dva lista
- daje jasne, precizne informacije
- domišljat vizualno upečatljiv tekst i slika
- važno sredstvo prenošenja informacija, najčešće kulturno-umjetničkog područja
- lako se raspačavo
- dostupnost širokom krugu korisnika

- neupitna važnost sitnog tiska

- medij koji dio je povijesti, informiranja i
promidžbe

- opstao kao primjer jednostavnog i brzog
načina informacija

sitni tisak

- jezična komponenta nekog kraja
- očuvanje nacionalnog identiteta
- povijesna vrijednost
- svjedoci određenog vremena, društva, kulture, tradicije, običaja
- iz malenih tiskovima može se iščitati veliki broj informacija

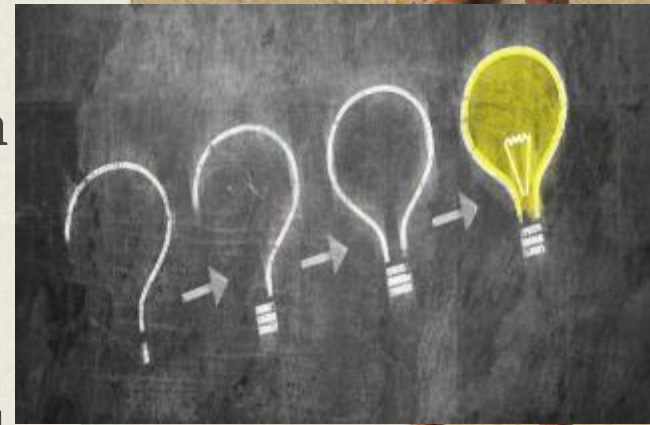
Sitni tisak i knjižnično-informacijsko medijski odgoj i obrazovanje

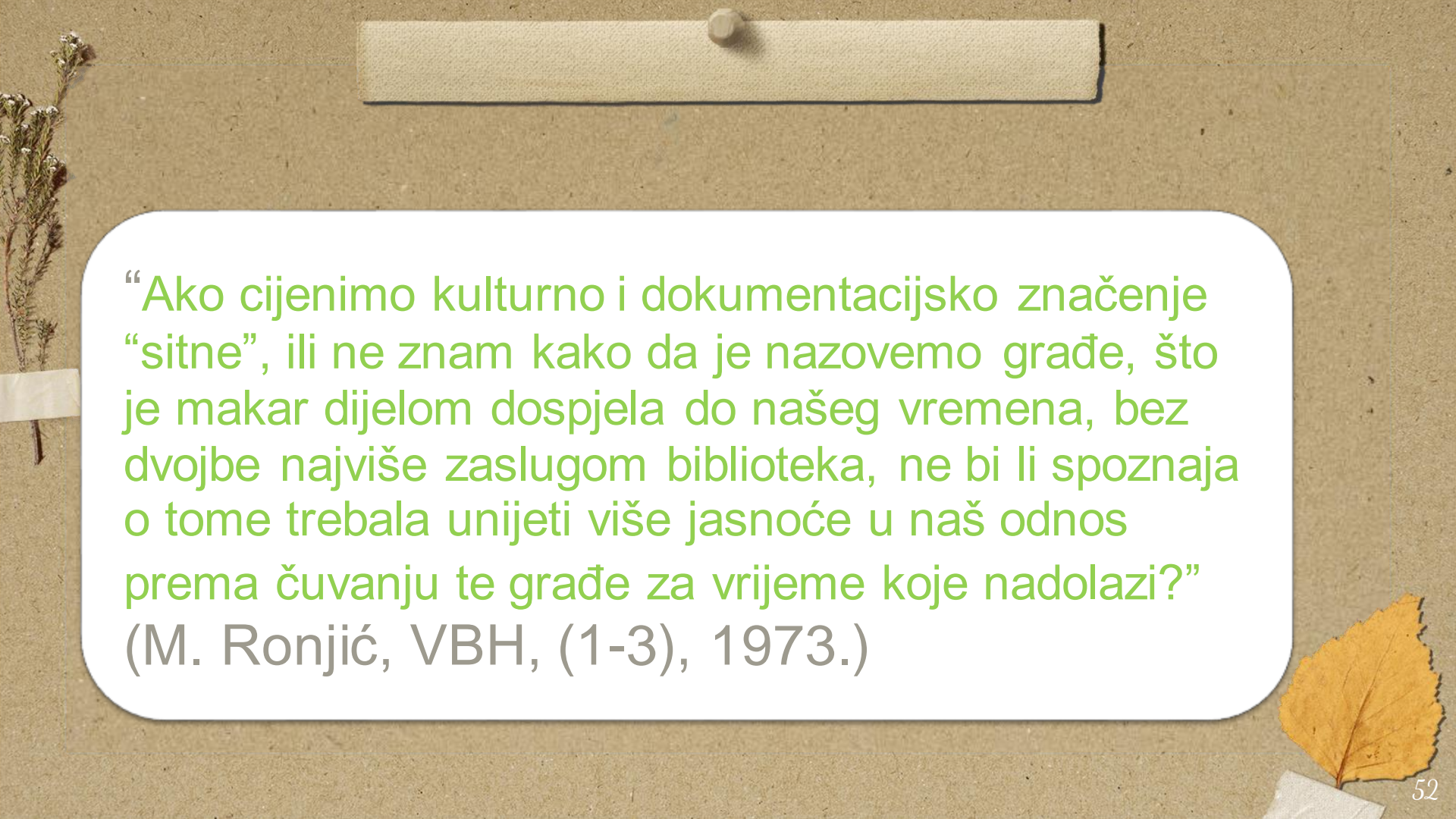
- x razglednice s poštanskim markama (obilježavanje Svjetskog dana razglednice - 1. listopada)
- x učenici donose svoje razglednice
- x stvaramo školsku zbirku razglednica
- x zbirka ostaje trajni dokument za buduće generacije
- x upoznajemo kako se pišu razglednice, svrha razglednica, vrijednost razglednica
- x suradnja s Gradskom knjižnicom i čitaonicom Vinkovci, arhivom, muzejom
- x što možemo saznati iz razglednica

sitni tisak...

- x obiluje mnoštvom informacija koje se mogu iščitavati na više razina: unutar individualnog i kolektivnog diskursa, unutar nacionalnog i internacionalnog konteksta, unutar društveno-povijesnih kretanja, mijena, individualnih i nacionalnih stremljenja
- x prikazujući urbanu i ruralnu sredinu, marginu i centar, spominjući one koji su bili i nagovještajući one koji će doći

“Ako cijenimo kulturno i dokumentacijsko značenje “sitne”, ili ne znam kako da je nazovemo građe, što je makar dijelom dospjela do našeg vremena, bez dvojbe najviše zaslugom biblioteka, ne bi li spoznaja o tome trebala unijeti više jasnoće u naš odnos prema čuvanju te građe za vrijeme koje nadolazi?”
(M. Ronjić, VBH, (1-3), 1973.)

Literatura:

- X Čanjevac, Višnja. Uloga i udio sitnog tiska u zavičajnoj zbirci.//Zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama: zbornik radova/Zagreb: NSK,2011., str. 277-290.
- X Knežević, Ivana. Vrijednost i obrada sitnog tiska u Muzeju Slavonije Osijek na primjeru Zbirke osmrtnica.// Knjižničarstvo 15/16,1-2 (2011/2012), str. 21-33.
- X Lešković, A., Živković, D. Efemerna građa i stini tisak. Zagreb. Vjesnik bibliotekara Hrvatske (54), 2011.
- X Upute za uporabu formata UNIMARC za kataložni opis sitnog tiska/izradile Dorica Blažević i Dubravka Salaj- Pušić. Zagreb: NSK, 2005.
- X <https://slidetodoc.com/zbirka-sitnog-tiska-i-efemerne-grae-sveuline-knjinice/> (pristupljeno 1. rujna 2021.)

